

Osvežimo si spomin, zakaj je bilo uvajanje programa ZORA umestno

Vera Pompe-Kirn

Program ZORA je stekel v začetku leta 1998. Ob njegovem prvem snovanju so bili načrtovalcem na voljo podatki do leta 1993. Objavili smo jih leta 1996 v letnem poročilu Incidenca raka v Sloveniji 1993 (1). Že takrat smo opozorili na porast incidence karcinoma materničnega vratu (KMV) v starosti 30-54 let. Groba stopnja incidence KMV takrat še ni tako očitno naraščala in groba stopnja umrljivosti je bila po podatkih Inštituta za varovanje zdravja ustaljena.

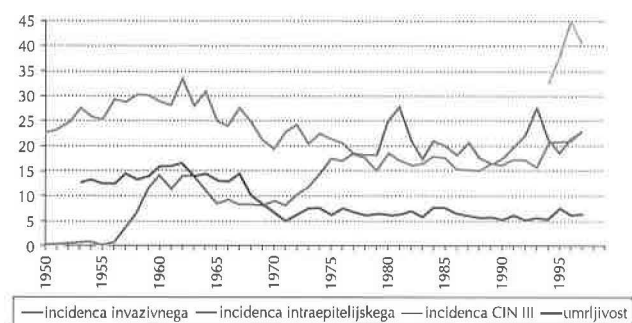
Od pričetka snovanja programa so pretekla tri leta in na voljo so nam podatki o incidenci in umrljivosti zaradi KMV za štiri dodatna leta. Izbrani, najpomembnejši, so prikazani na slikah 1-6.

Groba stopnja incidence invazivne oblike bolezni je od leta 1994 dalje očitno naraščala, stopnja CIN III, označenega kot intraepitelijski karcinom, je bila bolj ali manj ustaljena, na novo registrirana incidenca ostalih primerov CIN III se je večala. Žal se je ponovno povečala tudi groba stopnja umrljivosti zaradi KMV (slika 1). **Leta 1997 je zbolelo za invazivno obliko bolezni že 236 žensk, KMV je bil naveden kot vzrok smrti v 63 primerih. Stopnja incidence na 100.000 žensk je bila enaka kot leta 1974.** Incidenca invazivnega karcinoma se je v primerjavi z 80. leti izrazito povečala v starosti 30-39 let. Povečala se je tudi v starosti 45-54 let (slika 2).

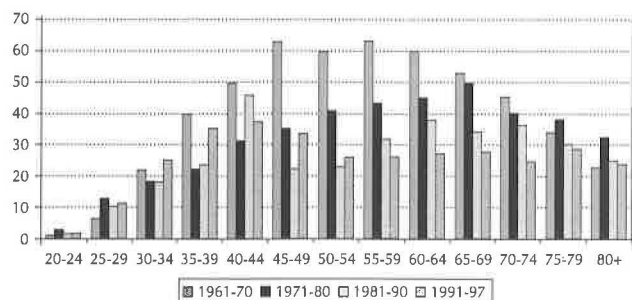
Razporeditev stadijev je bila v letih 1994-1997 v primerjavi z leti 1991-1993 ugodnejša samo v starosti 35-49 let. V tej starosti je bilo zabeleženo tudi največje število novih bolnic s KMV (v štirih letih 354!). Še vedno je bila signifikantna razlika v deležu omejene bolezni pri ženskah pred 50. letom starosti in po njem (slika 3). Med bolnicami z omejeno boleznijo je bil delež FIGO IB stadija večji (55%) od deleža FIGO IA stadija (36%), še vedno pa - vsaj na prijavnica - 9% omejene bolezni ni bilo natančneje opredeljene. Delež IA med vsemi FIGO I primeri je bil največji, 47%, v starosti 25-34 let, številčno največ, vendar relativno le 39,5%, ga je bilo v starosti 35-49 let. Intraepitelijske bolezni (slika 4) in drugih CIN III sprememb je bilo odkritih največ v starosti 30-34 let.

Relativno petletno preživetje bolnic, zbolelih v letih 1988-1990 in 1991-1993, se je v primerjavi z zbolelimi v letih 1983-1987 izboljšalo le v starosti 45-54 let (sliki 5 in 6). Glede na stadij v 90. letih pomembnejših premikov v odstotku petletnega preživetja ni bilo (sliki 7 in 8). Razlike v preživetju glede na stadij so se s časom opazovanja večale. Po petih letih je bilo relativno preživetje pri omejeni bolezni 88%, pri lokalno napredovali 44% in pri oddaljeni (FIGO IVB) le 11%.

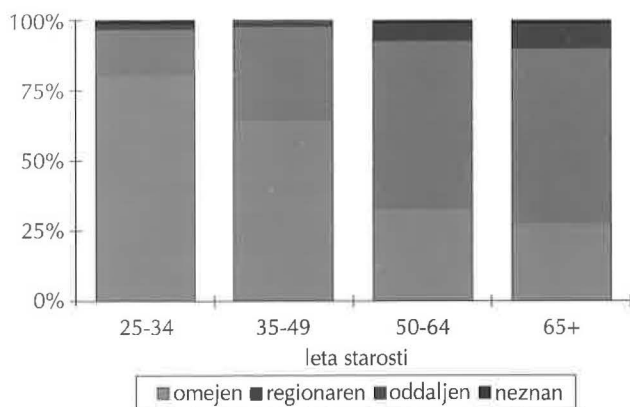
Zbrani podatki kažejo, da se v začetku 90. let preživetje bolnic po posameznih stadijih ni izboljšalo. Če se je malenkostno izboljšalo petletno preživetje vseh bolnic (61,8% za zbolele v letih 1988-90 in 64% za zbolele v letih 1991-1993), je bilo to na račun nekoliko ugodnejše razporeditve stadijev v starosti 35-49 let. V zdravljenju že vrsto let ni bilo pomembnejših sprememb (2). ZORA lahko prinese spremembe v stadijih, ki bodo prav gotovo izboljšale petletno preživetje in zmanjšale prezgodnjo umrljivost bolnic s KMV, tudi tistih, ki so stare manj kot 50 let.

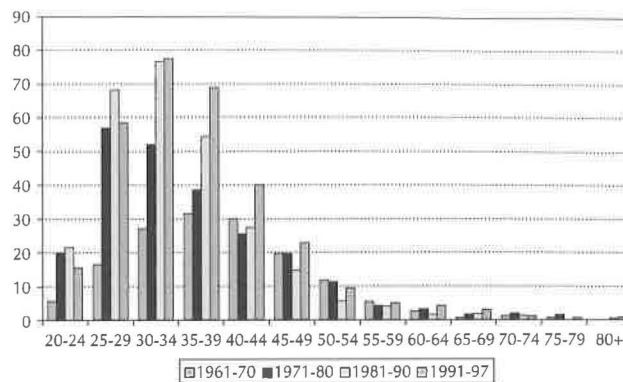
Slika 1. Trend incidence in umrljivosti zaradi karcinoma materničnega vratu, Slovenija 1950-1997.

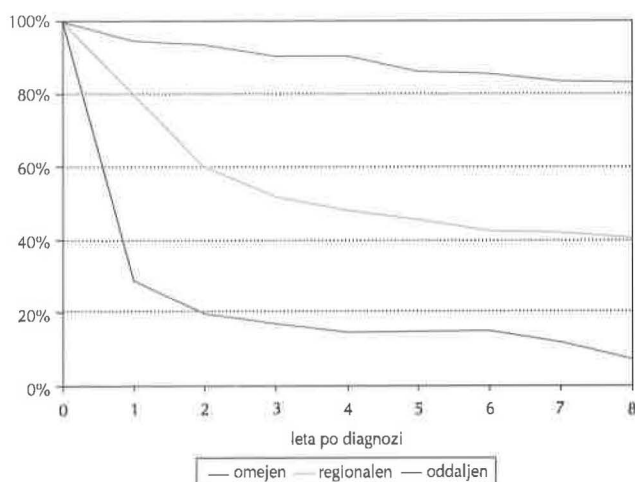
Slika 2. Starostno specifična incidenca invazivnega karcinoma materničnega vratu, Slovenija 1961-1997.

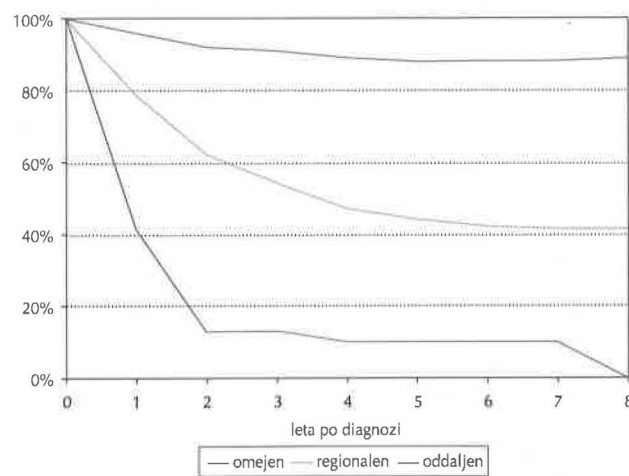
Slika 3. Porazdelitev stadijev invazivnega karcinoma materničnega vratu po starosti, Slovenija 1994-1997.

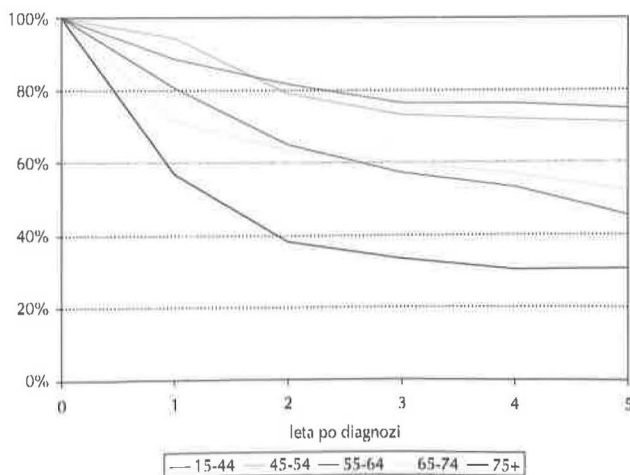
Slika 4. Starostno specifična incidenca intraepitelijskega karcinoma materničnega vratu, Slovenija 1961-1997.

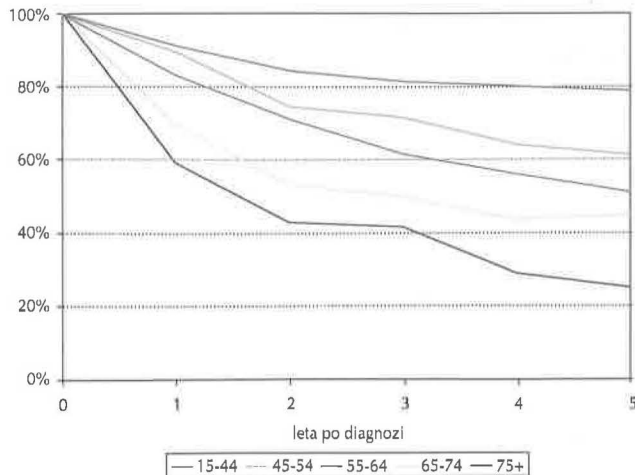
Slika 5. Preživetje bolnic s karcinomom materničnega vratu po stadiju, Slovenija 1988-1990.

Slika 6. Preživetje bolnic s karcinomom materničnega vratu po stadiju, Slovenija 1991-1993.

Slika 7. Preživetje bolnic s karcinomom materničnega vratu po starosti, Slovenija 1988-1990.

Slika 8. Preživetje bolnic s karcinomom materničnega vratu po starosti, Slovenija 1991-1993.

Literatura:

1. Incidenca raka v Sloveniji 1993. Ljubljana: Onkološki inštitut - Register raka za Slovenijo, 1996.

2. Pompe Kirn V, Zakotnik B, Volk N, Benulič T, Škrk J. Preživetje bolnikov z rakom v Sloveniji 1963-1990. Ljubljana: Onkološki inštitut, 1995: 62.